

סימן ד

בירור דברים בחידושי החזו"א בהלכות נט"י

היד והזרוע הוא מוסיף חנם וא"כ לא שפך כל הרביעית על ידיו ולא הועיל כלום בדין טהרת המים, וגם לא טיהר כלל ידיו בלי שניים, אם לא שנסמך על דעת שאר פוסקים דלתרומה עד פרק היד והזרוע, ואם באנו לצאת דעת רש"י ותו' והרא"ש והובא בשו"ע ס"ס קס"א צריך לשפוך ב' רביעיות על כל יד, ואפשר דמעט יותר דאולי כף היד גדולה מכל האצבעות באופן שיטול רביעית על האצבעות וכו' עכ"ל.

ולכאז' יש לדון שגם בנוטל רביעית רק על האצבעות הרי זה מן הנמנע לדקדק שכל הרביעית ישפך על בשר האצבעות דוקא, שהרי חלק מן המים נשפכין באויר שבין האצבעות וחלק יגיעו חוץ למקום הנטילה לכף היד, וע"כ צ"ל דמ"מ כיון ששופך רביעית דרך נטילה שפיר חשוב נטילה ברביעית אף שלא שימשו כל המים לרחיצת האצבעות, ויש להוסיף בזה שהרי נטילה ברביעית דומיא דטבילה ברביעית כמבואר ובטבילה א"צ שיגעו כל המים שבקרקע לידיו, אלא כיון שיש על המים שם מקוה שפיר מטהרין בטבילה לכל היד, וכמו"כ י"ל דכשיש בכלי שיעור רביעית ושופכן על ידיו יש כאן מעשה נטילה מרביעית.

ולפי"ז יש מקום לדון ולומר דגם אם השפיכה המשכה לכף היד לא פקע שם נטילה

קודם שאגיש קמי רבנן ותלמידיהון מאמר לדון ולפלפל בדברי רבנו הגדול מרן זלה"ה בספר היוצא לאור במלאות שבעים שנה להסתלקותו, רואה אני חובה לנפשי לצטט את דברי הרז"ה בהקדמתו לספר המאור כמה שכתב על הרי"ף וז"ל ... "כולנו משדי חכמתו הניקנו, ומעושר תבותו העניקנו, ומפרי פי שכלו אנו לוקטים, ובים דעתו אנו שטים, והוא אשר פקח עיננו, ולמדנו, והועילנו, וגדלנו, והשכילנו בחכמה הזאת, וכאשר למדנו מפיו אנחנו משיבים מדבריו על דבריו וכו', חכמתו היא גלויה לכל בעלי עינים, כשמש בחצי השמים, וכנפי צדקותיו, בחבור הלכותיו, פרושות על דורותיו, ועל כל דורות הבאים אחריו" וכו' עכ"ל, וכדברים האלו במלא עוזם אנו חשים בבואנו לדון בדברי רבנו הגדול זלה"ה אשר פקח עיננו להבין ולהשכיל צורתא דשמעתא בדרכי הגמ' ובדברי הראשונים ז"ל, ואלמלא הוא נשתכחה תורה והיינו כעורים מגששים באפלה, ותורתו בפנינו כל היום מתוקה כדבש לחיך, ואף כשאנו מפלפלים ודנים בדבריו אינו אלא כתינוק היונק ומתענג על שדי אימו.

א. בחזו"א או"ח סי' כ"ד ס"ק י"ט כתב וז"ל ומיהו יש מקום להחמיר דלא סגי ברביעית, לדעת רש"י ותו' חולין ק"ו דגם לתרומה סגי עד קשרי אצבעות א"כ נאמר שיעור רביעית על ניטלין עד קשרי אצבעות, אבל אם נוטל עד פרק

יש לעיין איך לדון את המים הנמצאים על היד שלא בדרך נטילה, שאם באו על היד דרך נטילה אזי כו"ע מודים דחשובים מים טמאים ויפסלו את הנטילה, אבל כיון שבאו שלא בדרך נטילה אפשר לדון לראות מים אלו כמים שבכלי שאין טומאתן בזה"ז פוסלתן מנטילה, וכמו"כ לא יטמאו את מי הנטילה.

והחזו"א עמד על צד זה והרחיקו, וז"ל [בתוה"ד] "הלא אין ביאתן פוסלת אלא מציאותן, וכל שנמצאים מים שלא בדרך נטילה בשעה שבאים מי הנטילה נטמאת היד מהמים הטמאים שלא באו דרך נטילה ואין השניים מועילין לזה כלום" כו', ולכאור' יש מקום להבין דעת האחרונים ז"ל שצדדו להכשיר וכמשנ"ת.

וכפי הנראה סברת החזו"א שגדר הנטילה גם בזה"ז כאילו נוהגים אנו בטהרה, ואיך שהיו נוהגים בזמן שאכלו תרומה כן אנו צריכים לנהוג, וכיון שמים שעל היד היה פוסל את הנטילה מחמת שהם מים טמאים לכן גם לדידן הדין כן, אבל מים שבכלי אנו מתנהגים כאילו הם מים טהורים וכן מים שנגע בהם, דבשעה ששופך ונוטל אין אנו רואים לפנינו את הטומאה וכיון שכולנו טמאים לית לן בה.

שמעתו לדון במי שסובל בידיו מסדקים וידו פצועה ומלוכלכת בדם וכשרוצה לנקות דם היבש שבסדקי ידיו שלא יחצוץ פוצע הוא את עורקי הדם, והנה דם הוא מז' משקין, ולדעת האחרונים ז"ל אם הדם לוח ואינו חוצוץ יכול ליטול ידיו, אבל לדעת החזו"א כיון שיש על ידו משקה טמא אף שלא בא בדרך נטילה אינו יכול ליטול ידיו, ואין לו תקנה אלא ע"י טבילת ידיו במקוה דכה"ג גם להחזו"א מהני דנטהרו כל המים הטמאים.

מפעולה זו, ועוד שהרי לקיור"ר הרי זה מקום נטילה כמבואר חולין ק"ו ב', ולכן נהי דאם שפך חצי רביעית על הארץ ודאי לאו שם נטילה עליה, אבל בשפך על שאר היד שגם בנטילה רגילה לא ימלט שחלק מהמים יבואו שם, ועוד שזה מקום נטילה לענין קיור"ר, שפיר י"ל דיש על שפיכה זו שם נטילה גמורה אף שהיה בה רק רביעית.

ב. בחזו"א סי' כ"ד סק"ך תמה על הב"י והמג"א והמ"ב בענין האם צריך ניגוב למים שנמצאים על היד שלא בדרך נטילה, דמשום חציצה ודאי אין כאן שדבר לח שאינו נדבק אינו חוצוץ, אבל הנידון האם חשובים כמים טמאים שפוסלים את הנטילה או לא, עש"ה.

והנה בזמן שנהגו בטהרה ודאי צדקן טענות החזו"א, דכיון שהמים שעל היד הטמאה נטמאו [כיון שלא באו דרך נטילה] יחזרו מים אלו ויטמאו את המים שיטול בהם, שרק מ"ר נטהרין ע"י מים שניים, אבל סתם מים טמאים לא, וכן הוא לדידן כששפך מ"ר על ידו אחת ושפשפה בחברתה שצריך לנגב ובלא"ה לא תועיל לו נטילה כמבואר סי' קס"ב סעי' ד', דכה"ג ששפך מ"ר הו"ל גם לדידן מים טמאים ופוסלים הנטילה. - ובזמן שנהגו בטהרה גם מים שבכלי טמא פסולים לנטילה כיון שנטמאו המים, וכן אם נגע בידיו במים שבכלי קודם נטילה נטמאו המים ונפסלו לנטילה.

אבל בזה"ז הרי כל המים התלושים טמאים, ולכן כתב בתה"ד סי' רנ"ט הובא בב"י סי' ק"ס וברמ"א שם סעי' י"א שמים שנגע בהם כשרים לנטילת ידים, והנה בין מים שבכלי טמא ובין מים שנגע בהם כשרים לנטילה, וגדולה מזו דאפילו יכול לאסוף מים בידיו לתוך כלי וליטול ידיו מהכלי [אם לא נעשו בהם מלאכה], - ומעתה

ראיתי לתועלת לציין גרגירים אחדים בנושאים שדברי רבנו מפוזרים בכמה מקומות ויש בהם תוספת דברים

ד. הורה חכם בשיקול הדעת וחזר בו משיקול דעתו האם הוראה הראשונה חשובה הוראה בטעות או לא.

- א. בהוריות סי' י"ד סק"א צידד דהוי הוראה גמורה.
- ב. ובכלים סי' כ"ג סק"י נקט דהוי הוראה בטעות וחייבים עליה קרבן.
- ג. וכן בסנהדרין סי' ט"ז סק"ט נקט כן.

ה. לפעמים מוזהר החכם לאסור במקום שהמכשול מצוי וא"צ מושב ב"ד לאסרו.

- א. או"ח סי' ס"ב סק"כ"ו (ד"ה מדברי).
- ב. יו"ד סי' י"ד (א') סק"ה (ד"ה הפמ"ג).
- ג. או"ח סי' נ"ב סק"ו (ד"ה דברי).
- ד. יו"ד סי' ק"ב סק"י"א.

ו. אופנים שמותר לעבור על דרבנן להציל ממכשול שלא יכשלו מה"ת.

- א. יו"ד סי' ק"ל סק"י"ז (ד"ה היה).
- ב. דמאי סי' ט"ז סק"י"ד ט"ו.

ז. פרטים בגדר החיובים לקיום המצוות.

- א. ב"ק סי' כ"ג סק"כ"ח (ד"ה ונראה) – האם חייב להשכיר עצמו לצורך קיום מצות עשה.
- ב. או"ח סי' קכ"ט לרף כ"ה א' – האם טמא מחויב להיטהר כדי לקיים מצות ראייה ומצות שמחה.
- ג. או"ח סי' קמ"ט סק"ג (אה"ע סי' קמ"ח לרף כ"ט א') – אופנים שחייב להוציא יותר מחומש לקיום מצוה.

א. חלילה להסתפק במה שנתפשט בכל ישראל באמיתת מסורת התורה, ובתוקף מנהג ישראל.

- א. כלים סי' כ"ג סק"י: "ודאי אנו בטוחים בכל התורה המצויה בידנו שאין אנו טועים בה ... חלילה לנו להסתפק במה שנתפשט בכל ישראל ושומה בפי כל חכמי ישראל".
- ב. או"ח סי' ל"ט סק"ח' – "ועיקרו של מנהג שאנו לוקחים אותו למשקל מכריע – להיות הנהגת הציבור מבטחת את האמת והנכוחה, אשר זכות הרבים וזכות אבותם מסייעתם לבלי לתעות ולהיכשל ... וע"י הנהגת הציבור מתאמת ההוראה" כו'.
- ג. ועיין אה"ע סי' כ"ט סק"י"ד, וע"ע חו"מ סימן ט"ו.

ב. כשלא הגענו להבין שיטה בראשונים, הננו נחשבים לתלמידי הראשונים שהגענום ואנו צריכים להורות כמותם.

- א. ב"ק סי' ב' סק"ה (במוסגר).
- ב. או"ח סי' נ"ב סק"ה (ד"ה ולדינא).
- ג. אגרות ח"ג סי' מ"ד.

ג. דין המתברר בגמ' לפי פירוש א' מהראשונים ז"ל הדין נכון גם לשאר הפירושים אף שלדידהו אין לו מקור.

- א. בשו"ת סי' פ"ח (ד"ה ואחרי).
- ב. בשו"ת סי' תק"מ (מכתב א' בסופו ד"ה והרבה).

ה. שביעית סי' ד' ס"ק ט"ו (ד"ה שם הי"א).
ו. יו"ד סי' קי"ד ס"ק י"ב.

יג. חמץ נוקשה [וכיו"ב] שאסרה תורה באכילה, האם מיירי שאוכלה בתערובת באופן שראויה לאכילה, או דבכל גוני אסור באכילה דרחמנא אחשביה ובהכי חייביה רחמנא.

א. באו"ח סי' קכ"ד לדרך כ"ד ב' דן בזה.
ב. בטב"ו סי' ד' בהוספה סק"ד (ד"ה והנה) נקט דאפי' בעיניה חייביה רחמנא.
ג. באו"ח סי' קט"ז סק"ב (ד"ה הא) נקט דוקא בתערובת.
ד. וע"ע או"ח סי' קט"ז סק"ג ד"ה לר"מ.

יד. בגדרי מתעסק, ובטעם מתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה.

א. הוריות סי' ט"ו ס"ק ט'.
ב. או"ח סי' קכ"ד לדרך ל"ג א'.

טו. בדיני השבת אבידה.

א. חו"מ סי' ה' ס"ק ט"ז - א"צ השבה בפועל וסגי שידעו הבעלים.
ב. ב"ק סי' כ"א ס"ק ל"ג (בסופו) - אימתי חשוב אבדה ואימתי חשוב הפקר.
ג. אה"ע סי' קל"ו לדרך ל"ג סק"ג - אימתי חשוב אבדה כשהבעלים נמצאים.

טז. מהות הקנין עיקרו גמירות דעת.

ידוע דעת אבי רבנו בחזו"א חו"מ סי' כ"ב שעיקר הקנין הוא גמירות דעת, ויש לציין לדברי רבנו בזה.

א. אה"ע סי' ל"ח סק"ז "ועיקר הקנין שגורה תורה הוא שיעשה מעשה וידע שבזה גומר קנין ויתישב מקדם ויעשה בלב שלם".
ב. אה"ע סי' מ"ג סק"א "עיקר הקנין לחזק גמר

ח. האם אפשר להקריב קרבן בזה"ז.

א. במנחות סי' ל' סק"ה צידד דאי אפשר.
ב. ובאה"ע סי' ב' סק"ז דן בזה.
[ואפשר דיש חילוק בין ק"פ לשאר קרבנות].

ט. ממון נכרי מופקר לישראל לקיום המצוה.

א. יעו"י או"ח סי' קי"ח סק"ה (ד"ה כ' עוד המ"א) לענין חמץ של נכרי באחריות ישראל "וממון נכרי מופקר לישראל בזמן שהוא נכשל בהן לעבור עבירה אלא דחייב לשלם לנכרי".
ב. יעו"י שביעית סי' י"ד סק"ד (באה"ד) לענין עיכוב הנכרי מלאכול פירות שביעית "והכא שפירות שביעית קדושים הם למצותן מוזהרין בני נח שלא לקפח ישראל ממצותן".

י. לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד.

א. שביעית סי' ד' ס"ק י"ב (ד"ה ויש) - לענין ל' חנטה.
ב. יו"ד סי' מ"ו ס"ק י"א - לענין ל' דורדיא [שמרים].

יא. חצי שיעור באיכות.

א. או"ח סי' נ' סק"ט (ד"ה ויש) לענין בישול פחות ממאב"ד.
ב. וכ"כ עוד שם סי' ל"ז ס"ק י"א (ד"ה שהי' בסופו).
ג. וע"ע יו"ד סי' י"ב סק"ג ד"ה אח"כ עוד אופן.

יב. ביטול ברוב ענינו ביטול חשיבות המיעוט, אבל אין המיעוט מצטרף לרוב האסור ואינו משלים השיעור.

א. יו"ד סי' ר"ב סק"א (מעשרות סי' ד' סק"ו).
ב. פרה סי' ט' ס"ק ט"ז (בסוה"ד).
ג. טהרות סי' א' סק"י (ד"ה אם).
ד. עוקצין סוף סימן א'.

כ. גדרים בדין עבד כנעני.

א. האם צריך הסכמת המקבל או שאפשר אפי' בעל כרחו. באה"ע סי' קמ"ח לדרך ט"ו ב' דן בזה וצידד שא"א בעל כרחו של המקבל, אמנם באה"ע סי' קל"ו לדרך ל"ג א' לגבי פריעת בע"ח מבואר שאפשר גם בעל כרחו של המלוה, [ויש לחלק].

ב. האם זה מטעם שליחות ולא מהני בעכו"ם. חו"מ סי' ג' ס"ק י"ז.
ג. האם נחשב כנתינה של הלוה. יו"ד סי' ע"א.

כא. מוחזק אין ענינו דוקא תפיסה אלא כל שטענתו מחזורת טפי חשוב מוחזק.

א. חו"מ ליקוטים סי' ה' סק"ז.
ב. ב"ב סי' ב' סק"ז.

כב. בגדרי בל תשחית.

חזו"א על הרמב"ם הלכות מלכים פ"ו ה"ח.

דעתם ... אבל ע"י הפרוטה שפיר הוי גמר דעת".

יז. קנין דברים מתי מהני.

א. ב"ק סי' כ"א סק"ל (ד"ה והנה וד"ה ופסיקת).
ב. סנהדרין סי' י"ז סק"ד ד"ה ור"מ [בסופן], שם ס"ק י"א (ד"ה ש"ך סק"ד).

יח. גדר קנין אודיתא.

א. חו"מ סי' י"א סק"ד.
ב. שם ס"ק כ"ג [במוסגר].
ג. ב"ק סי' י"ח סק"ו (ד"ה נראה).
ד. סנהדרין סי' י"ז סק"ד.

יט. בגדרי כל האומר לא לוייתי כאומר לא פרעתי.

א. חו"מ ליקוטים סי' י"ט לדרך ק"ו ב'.
ב. אה"ע סי' ס"ז סק"ד.
ג. אה"ע סי' קכ"ד סק"ח.